

УДК 93:796.332 (477)

ЗНАННЯ ТРЕНЕРІВ І СТУДЕНТІВ З ІСТОРІЇ ЛЬВІВСЬКОГО, УКРАЇНСЬКОГО ФУТБОЛУ

Чорнобай І. М.

*Львівський державний університет
фізичної культури*

Анотація. У статті проаналізовано дані літературних джерел з історії українського футболу. Наведено результати опитувань студентів спеціалізації "футбол" і тренерів дитячо-юнацьких команд м. Львова з історії футболу. Надано рекомендації до вивчення студентами і тренерами цієї історії.

Ключові слова: знання, тренери, студенти, історія, розвиток футболу, перші команди, клуби, змагання, футболісти, діячі, Львівщина, Україна.

Актуальність. Вивчення історичних аспектів українського футболу з особливим натхненням відбувається в останні десятиліття, з розвитком незалежної України. Завдяки розповідям очевидців подій, мемуарним, науковим працям, архівним знахідкам, публікаціям у періодичних виданнях зростає база даних про минуле попередніх поколінь українських футболістів. У демократичній, незалежній Україні, де функціонує на високому рівні Федерація футболу, наукові й навчальні заклади фізичної культури та спорту, є можливість опрацювання цілісної, без "білих плям", багатогранної історії нашого футболу.

Історія футболу України розкривається завдяки дослідженням першоджерел українського футболу (Зубалій М. Д., 2004, Анатолій Коломієць, Володимир Баняс, 2009), зародження та розвитку футболу на Закарпатті (Гаджега В. М., 2004), Буковині (Мужичок В. О., Ведмеденко Б. Ф., Марчук В. О., 2004), в м. Одесі (Соломонко В. В., Лисенчук Г. А., Соломонко О. В., 2005, 1997, Зубалій М. Д., 2004 тощо), м. Миколаєві (Миронов І. В., 2004), на Донбасі (Кальченко О. М., 2004), на Луганщині (Скомороха Т., 2004), Волині (Грудняк С., 2004), Черкащині (Страшевич В. Б., 2004), Харківщині (Лисенчук Г. А., Шаленко В. В., Бойченко Б. Ф., 2004), у Києві (Анатолій Коломієць, Володимир Баняс, 2009, Соломонко В. В., Лисенчук Г. А., Соломонко О. В., 2005, Старков В., 2004 тощо), на Львівщині (Бучацький Омелян, 2001, Ігор Кульчицький, Юрій Назаркевич, 2003, Юрій Михалюк, 2004, Яремко І. М., 2004, Дулібський А. В., 2004, Мелех Р. Б., 2004, Мелех Р. Б., Кобрин Б. С., 2004, Парійчук І. В., 2004, Фалес Й. Г., Чорнобай І. М., Борейко В. І., 2004, Якимішин І. Д., Соломонко О. В., 2004, Богдан Кобрин, Юрій Михалюк, 2005, Павло Пилипчук, 2008 тощо), виступів українських футболістів і збірної України на чемпіонатах світу (Карман Ю. В., 2005, Юрій Михалюк, Богдан Кобрин, 2007).

У навчальних підручниках (Соломонко В. В., Лисенчук Г. А., Соломонко О. В., 2005, 1997) висвітлюється історія українського футболу, але, враховуючи значний обсяг історичного матеріалу, дещо обмежено.

У посібниках з футболу історія зародження і розвитку українського футболу не розкривається. Студенти спеціалізації "футбол", тренери, футбольні фахівці, на нашу думку, ймовірно не отримують у процесі навчання належної інформації про зародження та розвиток футболу в Україні.

Актуальність нашого дослідження полягає у вивченні оволодіння знаннями з історії львівського, українського футболу тренерами дитячо-юнацьких спортивних шкіл і студентами спеціалізації "футбол" ЛДУФК.

Мета дослідження – вивчення оволодіння знаннями про зародження і розвиток львівського та українського футболу тренерами дитячо-юнацьких команд м. Львова та студентами спеціалізації "футбол" ЛДУФК.

Завдання дослідження.

1. Проаналізувати данні літературних джерел з історії розвитку львівського й українського футболу.

2. Визначити володіння знаннями з історії львівського та українського футболу тренерами дитячо-юнацьких команд і студентами спеціалізації "футбол".

Методи дослідження.

1. Аналіз та узагальнення літературних джерел.

2. Анонімне опитування за допомогою анкет.

Для опитування утворено дві групи: групу ГС, яка складалася з 30 студентів спеціалізації "футбол" ЛДУФК, котрим у навчальному курсі ТіМОВС викладаються елементи історії львівського, українського футболу. Та групу ГТ з 30 тренерів дитячо-юнацьких команд СДЮСШОР "Карпати", СДЮСШОР-4 м. Львів.

Результати досліджень і їх обговорення.

За даними літературних джерел одним із перших пропагандистів фізичної культури у Галичині було спортивно-гімнастичне товариство "Сокіл", створене у Львові в 1867 році [25].

У 1889 році у Львові відбулося одне з перших знайомств галичан із футболом завдяки футбольній команді чеського гімнастичного товариства "Сокіл" [11]. В ті часи у футбол грали учні гімназій і викладацької семінарії гумовим м'ячем, який вмів виготовити у Львові Юстин

Ланг [25]. У 1890 році викладач учительської семінарії Едмунд Ценар привіз до Львова з Англії справжній футбольний м'яч фірми "Саксон". М'яч складався з камери зі свинячого міхура з вужиком та 12-тисекційного шкіряного плаща [11]. Галицька молодь з 1891 року грала у футбол за правилами й описом гри, опублікованими у книзі Е. Ценара "Гімнастичні ігри шкільної молоді". Там же опублікована програма розвитку футболу у гімназіях Галичини [11, 25]. В одній зі своїх наступних робіт Е. Ценар розповідає, як у 1892 році група вчителів продемонструвала "гру" згідно з цими правилами [16, 25]. У Львові створено футбольну команду "Сокіл", перше тренування команди вчителів фізичного виховання провів інженер Недзельський на майданчику у Стрийському парку 5 червня 1892 року [11].

У довіднику "Календар "Сокола" 12 березня 1894 року Володимиром Лаврівським видано українською мовою нову редакцію "Правил гри у футбол", які Асоціація футболу (правильніше Манчестерська комісія з правил гри) затвердила на початку 1894 року [11, 13]. Вдруге правила гри Володимир Лаврівський видав у 1900 році в монографії "Копана: після Осипа Кленки" [11, 13, 25]. Також пропагували футбол у Львові (1986 – 1994) доктор П'ясецький, інженер Недзельський, головний редактор спортивної газети Хемерлінг [11].

Перший організований міжміський футбольний матч у Львові відбувся 14 липня 1894 року між командами товариства "Сокіл" Львова і Кракова на стадіоні "Велетень" з футбольним полем розміром 120x100 м і трибунами на 10 000 місць, збудованому у Стрийському парку, на території Галицької загальнокрайової виставки досягнень, що зафіксовано у тогочасних періодичних виданнях (Gazeta Lwowska. – Wtorak, 17 Lipca 1894, № 161), газеті спо-

гадів очевидців – (Рудольф Вацик) "Спортивні спогади" [7, 16, 25], також, в газетах "Діло", "Львівський кур'єр" [17]. Матч тривав до першого гола, який забив на 6-й хвилині львів'янин Хомицький і був перерваний через велику насиченість виставки [7, 11, 13, 16].

Саме дату проведення першого міжміського футбольного матчу між командами Львова та Кракова (14 липня 1894 року), що відбувся на етнічних українських землях, визнано Днем народження українського футболу. Це затверджено засіданням виконкому Федерації футболу України 3 липня 1999 року [7, 11].

Весною 1900 року започатковано проведення регулярних товариських матчів між командами гімназій і шкіл. Гімназисти Першої української академічної гімназії грали у футбол на спортивному майданчику в парку "Знесіння" під керівництвом Романа Цеглинського [11]. У 1903 році Іван Боберський, професор Першої українській академічній гімназії при Львівському цісарсько-королівському університеті, стає тренером футбольної команди "Україна", засновує ФК "Україна". Команда має червоно-чорні і синьо-жовті кольори [11].

У 1904 році Іван Боберський створює "Український спортивний кружок" з футбольною командою УСК [8, 25]. У 1906 році тренером "України" стає тренер празької "Славії" Льмос. Гравцями команди у сезоні 2006/2007 були: воротар Анатолій Лукашевич, Петро Франко, Степан Цимбала, Василь Заворотнюк, Степан Кизима, Степан Гайдучок, Василь Остапчук, Ананій Степанів, Антон Зелений, Василь Косаревич, Григорій Личаківський [13, 25]. У 1911 році, 22 вересня з участю професора С. Гайдучка створене академічне спортивне товариство "Україна" у Львівському університеті, головою якого обрано Матвія Яворського – гравця команди "Україна" [11, 28]. У

1911 році завдяки особистій ініціативі І. Боберського куплена земельна ділянка, а пізніше споруджено стадіон "Сокола-Батька" для українського населення [24, 25].

Розвиток масового руханково-спортивного, зокрема, футбольного руху українців на початку 20-го століття пов'язаний з іменами видатних діячів українського спортивного руху – Володимира Лаврівського, Василя Нагірного, Йосифа Коциловського, Івана Боберського, Степана Гайдучка, Петра й Тараса Франків, Кирила Трильовського, Івана Чупрея, Ярослава Веселовського, Миколи Балицького, Я. Гладкого та багатьох інших [8, 25].

На базі 4-ї реальної школи в 1903 році засновано перший у Галичині футбольний клуб "Слава", який потім називався "Чорні" – за кольором футболок команди. В 1904 році учні четвертої гімназії з ініціативи директора Є. П'ясецького утворили свою команду "Клуб Гімнастично-Спортивний" (КГС), який у 1907 році отримав назву "Погонь", а в міжвоєнні роки стане провідним клубом Польщі. У 1903 році учні третьої і шостої гімназії створили ще один клуб – "Лехія" [11, 25, 28]. У 1907 році у Львові створено футбольний клуб під назвою "Українське спортивне товариство "Дніпро"; у Самборі створюється "Студентський спортивний клуб", який з 1908 року одержав назву "Корона". У 1908 році у Львові створено перший єврейський клуб "Гасмонея" [25, 28].

Чемпіонат з футболу офіційно проводиться у Львові з 1906 року. У чемпіонаті м. Львова брали участь відомі польські команди "Чарні", "Лехія", "Погонь", українська "Україна", єврейська "Гасмонея", німецька "Віс" [13, 15, 25, 28].

Чимало футболістів українських команд, будучи національно свідомими патріотами, поклали своє життя на вівтар боротьби за волю свого народу, незалежність і со-

борність держави Україна у роки 1-ї світової війни. Серед загиблих футболістів команди "Україна" – Січові Стрільці: Роман Перфецький, Ананій Степанів, Роман Носківський, К. Гусаківський, З. Дума, сотник Федір Черник, який загинув 18 листопада 1918 р. у Мотовилівській битві і похований у Києві на Аскольдовій могилі [6, 16].

У 1921 році, в час відновлення команди по війні, за "Україну" почали грати брати Чорнії, Мурський, Савка, Терлецький. У 1922 році команда стала найкращою серед українських клубів (сім перемог, одна нічия, один програв). У товариському матчі з "Поділлям" Тернопіль рахунок – 2:2 [16, 26]. Чемпіонати Польщі відновлюються з 1922 року, учасники розподілені за округами. У класі "А" Львівського округу грають "Погонь", "Чарні", "Лехія". Переможцем округу, а пізніше й Польщі, стає "Погонь". Ця команда була чемпіоном Польщі у 1922, 1923, 1925 та 1926 роках. Футбольний клуб "Україна" відновив свою діяльність у 1922 році і за короткий час став одним з провідних клубів Польщі. У 1929, 1930, 1932, 1933 роках команда "Україна" – на чільних місцях у чемпіонаті Львівської області. [16, 26, 15].

У 1923 році за команду виступали: Труш, Верхола, Дахнівський, Чорній, Кіпер, Оприск, Чиж, Дицьо, Мурський, Р. Чорній, Терлецький [16, 24, 26].

У 1925 році аж 11 львів'ян увійшли до складу національної збірної Польщі. Ось їх прізвища: Герлиц, Олеярчик, Ганке, В. Кухар, Батч, Фіхтель, Слонецькі, Гарб'єнь, Шабакевич, Кміцінський, Мюллер. У 1932 році в національній збірній Польщі виступають талановиті львівські гравці С. Альбанський і М. Матіас [16, 15].

У 1927 році до вищої ліги Польщі увійшли команди "Погонь", "Чарні", "Гасмоня", "Лехія". Тоді ж проводилася першість Львівського округу по класах "А", "В", "Ц". З

року в рік склад учасників змагань у класах змінювався шляхом збільшення команд міста Львова. У 1928 році в розіграші окружної ліги брало участь 9-ть команд: “А.З.С.”, “Спарта”, “Чарні-2”, “Гасмонея-2”, “Лехія”, “Україна”, “Екран”, “Погонь -2”, “Погонь” м. Стрий, “Яніна” Золочів [26]. Починаючи з 1934 року започатковано проведення розіграшів в окружній лізі. З львівських команд до участі у змаганнях допущено команди: “Чарні”, “Лехія”, “Погонь”, “Україна”, “Гасмонея”, “Світеж”, “Другий Сокіл”. З інших міст до Львівської окружної ліги допущено польські команди: “Ресовія” Жешув, “Полонія” Перемишль, “Огніско” Ярослав. З українських команд окрім команди “Україна” виступали і “Сян” Перемишль, “Пролом” Станіслав, “Поділля” Тернопіль, “Скала” Стрий, “Дністер” Самбір; у класі “Б” виступало вісім, а в класі “Ц” дванадцять українських клубів Львівщини [26, 18].

У 1933 році в складі “України” грали: Ліщинський, Кіцила, Підлісецький, Цимбала, Лапчук, Бутель, Магоцький, Максимів, Краєвський, Воробець, Карло Мікльош [24, 26]. У 1936 році за команду грали: Босий, Скрегота, Воробець, Осип та Олександр Скоцені, Карло Мікльош, Магоцький, Краєвський, Шумовський, Богурат, Гошовський [24, 26].

Команда “Україна” у 1936 – 1938 роках впевнено посідає друге місце у змаганнях окружної ліги, а у 1939 році на початку змагань стає лідером окружної ліги. Чемпіонат було припинено у звязку з нападом Німеччини на Польщу [24, 26].

До 1939 року в Галичині було 48 українських товариств і спортивних клубів, що належали до Українського Спортивного Союзу (УСС) і Польського Звйонзку Пілкі Ножней (ПЗПН). До Польського Звйонзку Пілкі Ножней до 1939 року входили команди з міста Львова “Україна”,

“Зоря”, “Степ”, “Луг”, зі Самбора “Дністер”, з Дрогобича “Ватра”, зі Стрия “Скала”, з Борислава “Ропник”, зі Жовкви “Стріла”, з Мостиськ “Скала”, зі Сокаля “УСК”, з Ходорова “Зоря”, з Перемишлян “Юнак” (13 команд) [24, 26].

До Українського Спортивного Союзу входили команди м. Львова “Сокіл-Батько”, “Сокіл 2”, “Сокіл 3”, “Сокіл 4”, “КЛК”, “Тризуб”, “Український Робітничий Спортивний Клуб”, “Чорноморці”, “Буревій”, “Черник”, “Український Студентський Клуб”, “Каменярі” з Добромиля, “Сокіл” Бібрка, “Русалка” Золочів, “Дністер” Миколаїв, “Дніпро” Винники (12 клубів) [24, 26].

У різних лігах Львівщини грали також команди: “Підгір’я” Дрогобич, УСК Добромиль, “Сян” Перемишль, “Богун” Броди. Крім того, сформовані команди у різних районах міста Львова – на Левандівці, Богданівці, Клепарові, Замарстинові тощо. Відомі команди інших міст: “Поділля” Тернопіль, “Пролом” Станіслав, „Роксоляна” Рогатин, “Лисоня” Бережани, “Чайка” Чортків, “Сокіл” Рівне, “Беркут” Перемишль, – які брали участь у футбольних змаганнях [24, 26].

Стадіони. Владою Львова 1885 року виділена ділянка для будівництва сучасного стадіону товариства “Сокіл”. На вул. Личаківській. 21 травня 1902 року відбулося освячення спортивної споруди, яка вражала своєю красою. Чудове футбольне поле, бігові доріжки, дерев’яні трибуни для глядачів; поруч – гімнастичні зали для занять гімнастикою й іншими видами спорту. Тут проводила свої домашні матчі команда “Лехія”. У 40-вих роках, після визволення від фашистської Німеччини, стадіон передали товариству “Спартак”, а через кілька років – інституту фізичної культури, тепер Львівському державному університету фізичної культури [15, 13]. Стадіон футбольного клубу “Гасмоня” розміщався у Кривчицях, а після пожежі у 1932 році

на вулиці Золотій спорудили новий стадіон, який пізніше, за радянської влади, називався "Торпедо" [15].

Товариство розваг народу та молоді відкрило ігровий парк (футбольне поле з критою трибуною на 500 місць і 4 тренувальних майданчики), де на виділеному місці ЛСК "Чарні" обладнав своє власне поле. На цьому полі відбувся перший матч національних збірних у Львові між румунською і польською збірними, який виграли румуни з рахунком 2:1 [29]. Найтитулованіший львівський польський клуб "Погонь" 1 травня 1913 року відкрив до першого чемпіонату Галичини новий стадіон з центральною критою трибуною на 250 місць (1924 року перероблено на 2 000 місць) біля вже існуючого стадіону "Чарних", поблизу Стрийського парку. За радянських часів це був стадіон "Динамо", на місці якого почали будувати обком партії, а тепер знаходиться податкова інспекція [1, 15, 29].

Видатні гравці, тренери Львівщини. Олександр (Лєньо) Скоцень (28. 07. 1918 – 1. 09. 2003), родом з Левандівки. У 1935 році весною вперше з'явився разом з братом на тренування команди "Україна" на майдані "Сокола-Батька" [2, 15, 26]. Вже у перших товариських іграх виявив надзвичайні бомбардирські якості. У його футбольній кар'єрі чимало матчів, виграш яких залежав саме від забитих ним красенів-голів, що запам'ятовувалися очевидцям на все життя (у матчах проти "Гасмонеї" 1935 р. 2-а голи при рахунку 2:2, 1937 рік – гол із половини поля; проти РКС у 1937 році 4-ри голи і голюві передачі, рахунок 7:3 при ослабленому складі команди "Україна" [2, 15, 26]. Неодноразово його включали у збірну команду м. Львова, яка 1938 року здобула Кубок Польщі. У 1941-му році грав за київське "Динамо", забив 7 голів; порадив запросити до київського "Динамо" своїх земляків – М. Матіаса, Т. Єдинака з "Погоні" та М. Гурського з дрогобицького "Юнака",

що створили грізну трійку нападу (Скоцень, Матіас, Щегоцький). Але 22 червня 1941 року розпочалася Велика Вітчизняна війна. Олександра Скоценя за сфабрикованим доносом заарештували органи НКВС, допоміг звільнитися один з керівників "Динамо". Олександр Скоцень після війни грав за клуби СК "Жиліна" у Словаччині, "Зальцбург" в Австрії, "Ніцца" у Франції, де його називали найкращим центральним нападником ліги (селекціонер збірної Франції Гастон Барон). У 1950 році він переїхав до Канади. Був тренером, спортивним організатором української діаспори [2, 15, 14, 26].

Карло (Льольо) Мікльош (21.06.1915 – 31.05.2003). Видатний гравець команди "Україна" (1932 – 1941 рр.). Виступав у складі команди з юного віку, згодом був її капітаном. Вирізнявся технічною грою. Після війни грав за львівські команди ("Спартак", "Облспоживспілка"). Очолював Федерацію футболу Львівщини 1955, 1960 – 1968 років. Працював начальником команди "Карпати" 1968 – 1972 рр., яка у 1969 році здобула Кубок СРСР. Президент ФК "Карпати" Львів 1990- 1992 років. Заслужений тренер України. Почесний громадянин м. Львова [15, 18, 26].

Вацлав Кухар (16.09. 1897. – 13. 02. 1981 р.) – лівий нападник "Погоні" (1912 – 1933 р., за збірну Польщі зіграв 25 матчів у 1921-1928 роках, учасник Олімпіади у 1924 році. На футбольних полях провів 1052 матчі, забив 847 голів, у сезоні 1923 року – 88 голів; грав на всіх позиціях, крім воротаря. Був різностороннім спортсменом (фігурне катання, ковзанярство, легка атлетика, лижі, теніс, веслування). У 1938 році очолювана ним як тренером збірна Львова виборола Кубок президента Польщі. У 1939-1941 та 1944-1945 роках тренував львівське "Динамо", виїхав до Польщі [15, 16, 26].

Михайло Матіас (28.09.1910 – 22.10.1975). Правий півзахисник і центрфорвард. Гравець "Погоні" Львів (1923 – 39), "Динамо" Львів (1939 – 41), "Динамо" Київ (1941 – 44), "Полонії" Битом (1945 – 48). Зіграв за збірну Польщі 18 матчів. Тренер збірної Польщі 1967 року [15, 16].

Казімеж Гурський (2.03.1921. – 23.05.2006.) – гравець львівського РКС, "Спартак" у 1940 році, у 1945 році виїхав зі Львова у Варшаву, де грав за варшавську "Легію", а в 1947 році покликаний захищати кольори збірної Польщі. У 1972 році Казімеж Гурський уперше привів олімпійську збірну Польщі до золотих олімпійських медалей у Мюнхені. У 1974 році збірна Польщі під керівництвом Гурського завойовує бронзові медалі світового чемпіонату. В Монреалі у 1976 році олімпійська збірна Польщі здобула під керівництвом Гурського бронзові Олімпійські медалі [15, 16].

Юрій Зубач у 1938 році в 17-річному віці став своєрідним рекордсменом серед бомбардирів. Виступаючи за всі чотири команди ст. "Україна", він забив у сумі 43 голи. [15, 16, 26].

Відомими були футболісти – Володимир Лисик, брати Степан і Володимир Магоцькі, Володимир Богурат ("Україна" Львів), Мирослав Турко ("Сян" Перемишль, "Спартак" Львів); Володимир Кобзар грав у командах "Україна" Львів, "Русь" Ужгород, "Січ" Регенсбург, УСК Нью-Йорк тощо [16, 15, 28].

У 1939 році, з приходом радянської влади, ліквідовано усі футбольні команди Галичини: "Україну", "Погонь", "Лехію", "Чарні", "Гасмонею". У грудні 1939 року спортивний функціонер клубу РКС, пан Дробот, організував установчі збори для створення команди "Спартак" м. Львів, яка в наступному році виграє усі старти. Перший склад: воротарі – Ріхліцький, Гнура, захисники – Потіха, Шмідт, Єднак, Дегуцький, нападники – Заліско, К. Гурський, Новак, Дрегер, Волянін, Тихоліз, Зубач [15].

У сталінських застінках зникли без сліду молоді футболісти "України" – воротар Петро Гнура, Богдан Кузьма, лівий крайній Євстахій Тихоліз. Розстріляний у дрогобицькій катівні найпопулярніший футболіст і тренер м. Дрогобича Костянтин Кіцила [15].

За команду "Україна" в роки війни виступали: у 1941 році – Василь Босий, Іван і Карло Мікльоші, Осип й Олександр Скоцені, Володимир Воробець, Євген Каратницький, Степан Гошовський; Степан, Владислав, Осип Магоцькі, Володимир Богурат, Омелян Банах, Остап Стецьків (пізніше виступав у професійних клубах Франції та Канади). У 1942 році – Юрій Зубач, Володимир Дицьо, Осип Магоцький, Р. Потіха, Роман Газда, Іван Павлічка, Іван і Карло Мікльоші, Осип і Олександр Скоцені, Володимир Воробець, Степан, Магоцький, Володимир Богурат, Омелян Банах, Остап Стецьків, Володимир Лисик. У 1944 році в червні місяці з німецьким клубом "Бріцельцо" змагалися: Зуб, І. Мікльош, Русин, Стецьків, Шмід, Павлічка, Магоцький, Банах, Зубач, Богурат, Дасевич [15].

Багато гравців команди "Гасмонея" загинуло в 1941 – 43 роках у львівському гетто, у таборі смерті за Янівським цвинтарем. Після одного з матчів між в'язнями й охороною, який виграли арештовані, а два голи забив Зигмунд Штеерман (колишній збірник Польщі), п'яний есесівець застрелив його. Навесні 1944 року на Погулянці (тепер СК "Гарт") відбувся матч між командою, організованою Вацлавом Кухарем (з гравців передвоєнного "Динамо" і "Спартака") та командою німецьких окупантів, який закінчився перемогою львів'ян 4:1. Львівську команду представляли Альбанський, Ганін, Комуркевич, Давидович, Сумара, Сначинський, Казьмірович, Гурський, Матіяс, Козак, Кнежицький, які згодом виїхали до Польщі, чи далі на Захід [15]. У липні 1944 року чимало фут-

болістів Львова, наляканих репресіями НКВС, вирушили на чужину – серед них брати Скоцені, Р. Пазунок, С. Новаківський, О. Новицький, І. Павлічка, В. Кобзар, В. Магоцький, І. Мікльош [15].

Ще гриміли гарматні постріли, а в серпні 1944 року у Львові швидко відродилося футбольне життя. З'явилися команди "Спартак", "Динамо", "Локомотив", але не було вже багатьох українських клубів, футболістів, які, навчені гірким досвідом 1939 – 1941 років, залишили рідний край і подалися у невідоме. Там вони закладали підвалини українського спорту в діаспорі. Українські футбольні клуби не раз ставали переможцями любительських футбольних змагань у США. Більшість польських футболістів м. Львова виїхали до Польщі і продовжували спортивну кар'єру у Катовіцах, Битомі, Ополі, Вроцлаві [15, 26].

У Львові в 1945 році за команду "Динамо" виступали: Іван Зуб, Лукасевич, Чижевський, Комуркевич, Шмідт, Роман Газда, Сумара, Давидович, Володимир Курдина, Юрій Зубач, Карло Мікльош, Казімеж Гурський, Шайнер, Желязний, Ян Дасевич, Михайло Салік, Леон Ганін, Зволінський. Керівником команди був Олександр Сигневич, тренер – Вацлав Кухар [15].

У 1945 – 1946 роках команда львівський "Спартак" вдало виступає у відомчому та міському турнірі. У 1947 році – у чемпіонаті СРСР в українській зоні другої групи. До складу команди входили: воротар Іван Зуб, захисники – Володимир Дощечкін, Володимир Ханенко, Курдина, Роман Газда, півзахисники Григорій Гаврас, Анатолій Музикантов, Ярослав Шпиталь, нападаючі – Карло Мікльош, Володимир Онищенко, Мирослав Турко, Юрій Зубач, Вацлав Овсік. Тренери – Михайло Печений і Петро Боголюбов [15].

У 1948 році команду очолив Віктор Соколов. Команда посіла третє місце у групі, але у вищу лігу не вві-

йшла. Найуспішнішим був сезон 1949 року, коли спартаківці поступилися лише очком переможцеві турніру української групи, що дало можливість представляти Україну у фінальному турнірі СРСР за вихід у вищу лігу, де здобули 5-те місце [15].

З 1954 року місто Львів мало у третій групі класу "Б" всесоюзного чемпіонату свого представника – армійську команду ОБО, яку перейменували у 1958 році в СКВО, а з 1960-го року у СКА. Склад команди у 1956 році: воротарі – Сусла, М. Соломонко; захисники – Бреєв, Турянчик, Щербаков, півзахисники – Міраї, Ковач, Чуриков, Коплус, Думанський, нападаючі – Цицей, Марков, Руських, Галбміліон, Зайцев І., Зайцев Ю, Пчельніков, Сайлер. Старший тренер – О. Гринін, тренер – М. Турко. У фінальному турнірі 1958 року серед переможців зон у Тбілісі львівський СКВО посів 5-те місце. У 1959 році команда СКВО (Львів) стала срібним призером першості Збройних Сил СРСР [15].

У Львові в 1946 році створено спочатку технікум, пізніше інститут, а з 2007 року – Львівський державний університет фізичної культури. Кафедру футболу створено у 1976 році, до того часу футбол викладали на кафедрі спортивних ігор.

Команда "Карпати" Львів, створена у 1963 році на базі гравців команди "Сільмаш" та Львівського державного інституту фізичної культури. Склад команди: Сусла Юрій, Власенко Євген, Валіонта Володимир, Асланян Віктор, Баканчош Дюла, Кулаковський Віталій, Кольцов Олександр, Іванюк Віктор, Рассихін Борис, Крощенко Анатолій, Шутильов Валерій, Кульчицький Ігор, Філяєв Олександр, Береговський Станіслав, Юзефович Юрій, Диковець Іван, Лемещенко Леонід, Фалес Йосип. Начальник команди – Євген Горянський, потім ним став Микола Кузнецов. Тренер – Ернест Юст [9, 19].

Команда "Карпати" Львів – учасник чемпіонату СРСР у вищій лізі з 1970-го по 1977-ий та 1980-го років. У стартовому складі "Карпат" на фінальний матч за Кубок СРСР у 1969 році на поле московського стадіону "Лужники" вийшли: Віктор Турпак, Іван Герег, Ростислав Поточняк, Петро Данильчук, Валерій Сиров, Лев Броварський, Володимир Данилюк, Володимир Булгаков, Янош Габовда, Ігор Кульчицький, Генадій Ліхачов. За команду виступали також Роман Покора, Богдан Грешак, Михайло Сарабін, Михайло Лупол, Анатолій Шидловський. Тренер команди – Ернест Юст, начальник команди – Карло Мікльош [9, 19].

Після об'єднання львівських клубів СКА й "Карпати" з 1982 по 1988 рік команда виступала під назвою СКА "Карпати", здобула 3-тє місце у 1984/1985 році. У 1989 році відроджено команду "Карпати" Львів, яка розпочала свої виступи серед команд другої ліги. Двічі була третім призером другої ліги СРСР (1989, 1990 роки) і чемпіоном у 1991 році. З 1992-го року "Карпати" виступають у чемпіонатах, кубкових турнірах України (вища ліга 1992 – 2004, 2006 – 2009 роки). Здобувають бронзові медалі у чемпіонаті вищої ліги України в 1998 році. Двічі стають фіналістами Кубка України у 1993 і 1999 роках. Беруть участь у єврокубкових турнірах у 1993, 1999 роках. Склад команди 1998 року (30 гравців): Беньо Юрій, Стронціцький Богдан, Микитин Володимир, Вовчук Любомир, Назаров Євген, Плотко Ігор, Чижевський Олександр, Толочко Роман, Єзерський Володимир, Соума Алькалі, Ковалець Сергій, Паляниця Олександр, Євтушок Олександр, Полунін Андрій, Зуб Роман, Євглевський Сергій, Маковей Ігор, Танасюк Сергій, Гецко Іван, Шаран Володимир, Єфименко В'ячеслав, Сапуга Андрій, Гнатів Роман, Мізін Сергій, Петрик Анатолій, Расулов Альхан, Покладок Андрій, Колесник

Вадим, Дудник Юрій, Ядлось Ігор. Президент клубу – Остап Семків, пізніше – Ярослав Грицюк. Начальник команди – Габор Вайда. Головний тренер Мирон Маркевич. Тренери – Юрій Дячук-Ставицький, Володимир Журавчак, Олександр Кулішевич [9, 19].

Відомі гравці, тренери "Карпат". Кульчицький Ігор – півзахисник, грав за "Карпати" у 1963 – 1972 роках, провів 307 матчів. Володар Кубка СРСР 1969 року, входив до списку 33-х кращих футболістів СРСР (1970 р.) та України (1965, 1970 рр.). Член Федерації футболу Львівської області [9, 19].

Броварський Лев (30.11.1948 – 4. 06. 2009 рр.) півзахисник, грав за "Карпати" у 1968-1980 роках, провів 412 матчів за "Карпати", володар Кубка СРСР 1969 року, входив до списку 33-х кращих футболістів України у 1972, 1976 рр. Тренер "Карпат" 1999 – 2001, 2002 р., працював тренером збірної Камеруну [9, 19].

Данилюк Володимир – нападник, грав за "Карпати" у 1966 – 1978 роках, провів 287 матчів, кращий бомбардир в історії "Карпат", забив 88 голів. Володар Кубка СРСР 1969 року, входив до списку 33-х кращих футболістів України у 1976 р. Працює тренером у Львівському училищі фізичної культури. Заслужений тренер України [9, 19].

Поточняк Ростислав – оборонець, грав за "Карпати" у 1966 – 1977 роках, провів 338 матчів, Володар Кубка СРСР 1969 року, входив до списку 33-х кращих футболістів України 1971–1974, 1976 років. Тренер "Карпат" 1991 р. [9, 19].

Юст Ернест (17.06.1927. – 21.04.1992.) – тренер "Карпат" з 1969 по 1971 рік і з 1974 по 1978 рік. Начальник команди у 1973 році. Заслужений тренер України. Володар Кубка СРСР 1954 р. у складі "Динамо" Київ, 1969 р. як тренер "Карпат". Четверті місця у чемпіонаті СРСР 1976 р.

(весна й осінь). За опитуваннями журналістів і фахівців визнаний кращим тренером "Карпат" в історії клубу [9, 19].

Маркевич Мирон – тренер "Карпат" 1992 – 1995, 1996 (липень) – 1999 (березень), 2003 (серпень) – 2004 (червень). Працював тренером у багатьох командах вищої та прем'єр-ліги України, зокрема "Торпедо" (Луцьк), "Металіст" (Харків), "Кривбас" (Кривий Ріг), "Металург" Запоріжжя, у Росії в "Анжі" (Махачкала). Заслужений тренер України [9, 19].

Юрчишин Степан – нападник, грав за "Карпати" у 1978 – 1981, 1989 – 1990 роках (196 матчів, 83 голи). Рекордсмен першої ліги СРСР за кількістю забитих голів у сезоні (42 голи у 1979 році). Входив до 33 кращих гравців СРСР у 1979 році. Тренер "Карпат" (липень 1992 – червень 1992, березень – липень 1999). Тренував ФК "Львів" у 1994, 2007 – 2008 роках. Із 2009 року спортивний директор ФК "Карпати" Львів [9, 19].

Баль Андрій – півзахисник, грав за "Карпати" у 1977 – 1980 роках, багаторазовий чемпіон і володар Кубка СРСР, володар Кубка володарів Кубків Європи (1986 р.) у складі "Динамо" Київ. Срібний призер Чемпіонату Європи 1988 року. Заслужений майстер спорту, заслужений тренер України. Тренер національної збірної України, яка досягла ¼ фіналу Чемпіонату світу 2006 року в Німеччині [9, 19].

У 90-х роках в м. Львові створений футбольний клуб "Львів", який проіснував до 2001 року. У сезоні 2007/08 років новостворена команда ФК "Львів" стала переможцем 1-ої ліги України й у наступному сезоні виступала в прем'єр-лізі.

Відомі львівські арбітри: Михайло Кусень – арбітр вищої ліги СРСР, у 1975-1978 роках входив до списку 10 кращих арбітрів СРСР, Ярослав Грисьо – арбітр вищої ліги СРСР, вищої ліги України (понад 100 матчів), член

виконкому Федерації футболу України. Андрій Шандор – арбітр вищої та прем'єр-ліги України, арбітр ФІФА, Ярослав Лемех, Роман Зань, Юрій Можаровський, Юрій Грисьо, Віталій Пономарьов, Едуард і Андрій Валенки.

Очолювали Федерацію футболу Львівщини: Михайло Печений, Карло Мікльош, Микола Печерський, Михайло Кусень, Іван Сало, Ярослав Грисьо.

У багатьох регіонах України футбол на початках свого розвитку не був доступним для широкого кола українців через відсутність базових умов, кваліфікованих фахівців, низькою фізичною культурою суспільства [12].

Перша футбольна команда в Україні – іноземна – англійська, з'явилася в Одеському британському атлетичному клубі наприкінці 70-х років XIX ст. У її складі були англійські моряки, робітники, службовці. Тоді ж збудоване перше футбольне поле [6, 1, 21]. Перша одеська футбольна команда, створена з місцевих жителів, організована у 1899 році Сергієм Уточкіним, який з 1984 року грав за команду Одеського британського атлетичного клубу. В 1905 – 1907 роках в м. Одесі створені учнівські команди приватної гімназії Юнгмейстера, 2-ї, 1-ї, 5-ї гімназій і Реального училища Святого Павла і між ними проводиться першість міста [6, 21 тощо]. У 1908 – 1910 роках в Одесі створюється низка футбольних клубів: Одеський гурток футболу, Шереметьєвський гурток спорту, "Вега", "Вікторія", "Станд" (ІНДО), "Стортинг-клуб", "Флорида". У 1911 році створюється перша в Україні Одеська футбольна ліга, яка у 1912 році ввійшла у Всеросійську футбольну лігу [6, 21 тощо].

У 1913 році команда Одеси стала переможцем Півдня Росії, і перемогла у фіналі Всеросійської першості команду Санки-Петербурга з рахунком 4:2, але результат змагань анулювали. За збірну команду Одеси виступали:

Каждан, Мізерський, Гаттон, Карр, Гізер, Іванов, Таунед, Джекобс, Богемський, Злочевський, Дихно. В цьому ж році за збірну Росії дебютує Г. Богемський [9, 21, 22 тощо]. Команда "Местран" стає чемпіоном Одеси у 1923, 1924, 1926 роках під керівництвом Лазаря Когена, майбутнього інструктора київського "Динамо" у 1928-33-х роках [22].

У Миколаєві закордонні моряки облаштували майданчики біля хлібного елеватора ще наприкінці 19-го століття, пізніше на Адміралтейській площі, на пустирі біля зсипного пункту в порту [1]. У 1907 році відбувся матч між членами місцевої англійської колонії та моряками англійського судна на імпровізованому майданчику в центрі Адміралтейської площі. У 1908 році створена команда англійської колонії "Зебра", у вересні 1909-го року – дві команди гімназистів [12]. Перший офіційно зареєстрований матч відбувся 12 травня 1911 року між миколаївською "вольною" командою й англійцями на майдані біля каторжної тюрми. Згодом відбувся міжміський матч між командами Миколаєва й Одеси на майданчику Адміралтейської площі [1, 12].

На Закарпатті молодь Ужгорода, Мукачева, Берегова, Виноградова, Хуста захоплювалася футболом ще з 1893 – 1894 років. Зокрема, як написано у гімназійному довіднику 1983/1984 навчального року, ужгородські гімназисти 5-7 класів грали в "англійський копаний м'яч" під керівництвом викладачів Іштвана Медрецького (піонер закарпатського футболу) та Ференца Шіргера [3]. Згодом збудовано стадіон на лівому березі Ужа, у місцевості "Вербова" (Фізеші) неподалік від теперішнього шосейного моста, де розташовані школи № 10 і № 11 [1].

Датою зародження футболу на Закарпатті вважається 15 серпня 1901 року, коли в Ужгороді на новому стадіоні, що тепер називається "Тиса", за міським парком (колись

"Спартак") у присутності 1 000 глядачів відбувся перший міжнародний товариський матч між господарями та командою Будапештського атлетичного клубу [1, 3]. Футбол Закарпаття розвивався на національній основі, були створені словацькі, угорські, українські, єврейські, румунські команди. Одна з перших – команда Ужгородського атлетичного клубу (УАК), створена 1910 року, Ужгородського гімнастичного клубу (УГК) 1918, "Русь" Ужгород (1925), українська (русинська) команда вчителів [3, 28].

У Чернівцях до Першої світової війни існували різнонаціональні футбольні клуби: "Баск", "Ян", "Маккабі", "Вікторія", "Запороже", яка мала малиново-біло-золоті барви [17]. Після війни змагання проходили між командами вулиць та околиць м. Чернівці. П'ятого вересня 1920 року на внесок добродія Дмитра Губки-Безбородька засноване Українське Спортове Товариство "Довбуш". Головою обрано члена УАК "Запороже", доктора Франца Єнджейовського. Спочатку футбольну команду представляли студенти та гімназисти. Команда тренувалася на толоці "Гречана", весною 1921 року почала змагатися у першості Чернівців на спортивній площі "Боїско", програючи перші матчі з великими рахунками єврейському "Поле-Ціон" 0:3, німецькому "Яну" 10:2. За результатами першості 1921 року "Довбуш" був 7-м з 9-ти команд [17].

У 1922 році створено два класи, "Довбуш" увійшов у перший клас, де здобув 3-тє місце. У 1923 році команда "Довбуш" перемогла всіх суперників у групі й у фіналі виграла Чашу – Кубок м. Чернівців у команди-переможця другої групи – "Маккабі" з рахунком 3:1. Команда "Довбуш" 28 червня 1925 року зустрілась у товариських іграх з "Україною" Львів, рахунок 2:2 і 6:1 на користь "Довбуша". У 1925 році провідники "Довбуша" купили землю під стадіон. У 1926 році переможцями першості Чернівців була

"Польонія", далі "Маккабі" та "Довбуш". У 1927 році "Довбуш" знову зайняв 3-тє місце. У 1931 році назву УСР "Довбуш" змінено на УСК "Довбуш" [17].

У 1934 році румунська військова влада Чернівців заборонила святкування 100-річчя уродин буковинського поета Осипа Юрія Федьковича і турнір за участю команд "Сян" Перемишль, "Україна" Львів, "Русь" Ужгород, "Довбуш" Чернівці відмінено. У 1936 році синьо-жовта команда "Довбуш" не прогала жодної гри, стала чемпіоном Чернівців, Буковини і здобула право виступати у вищій державній лізі Румунії [17].

Існування команди підтримувало багато ських родин, серед них – Суховерські, зокрема, доктор (Туцьо), перший капітан "Довбуша", далі Омельянослав, Тарас, Антін, Микола, Адам. За 20-тирічну історію команди завжди у ній були брати Суховерські. З приходом радянської влади "Довбуш" перестав існувати [17].

У Києві чеські працівники заводу Гретера і нека (зараз ВО "Більшовик") свої матчі проводили на Кривачатку 20-го століття на майданчику без огорожі на полях, де зараз кіностудія ім. Давидова, на краю Скакового поля, де зараз кіностудія ім. Давидова, [1]. Перші учнівські футбольні команди організувалися в 1900 році в Олександрійській і 4-й гімназіях, перший матч між собою провели 1 жовтня 1900 р. [6].

Перший елітний майданчик розмірами (30х50 м) для гри у футбол збудували в парку Київського політехнічного інституту викладачі та студенти для команд "Політехнік". 15 серпня 1901 року відбувся матч між командами Ужгорода і Будапешта [21]. Перший матч між першістю міста – 1 жовтня 1911 року [1]. Перший матч на "Спортивному полі", збудованому у Києві (в районі Лук'янівки, поблизу Покровського монастиря і кінотеатру "Київська Русь") у 5 000 місць на лавках, відбувся 15 серпня

1912 року між міськими командами чеської колонії та гуртка німців "Спорт". У роки першої світової війни стадіон майже повністю згорів [1].

Першість м. Києва розігрувалася з початку 20-х років між профспілковими та військовим командам [22]. З 1927 року активізує свою діяльність товариство "Динамо". Створюється ПСТ "Динамо" 13 травня 1927 р. й узимку – весною 1928 року створюється команда "Динамо" Київ [22]. У склад команди входили кияни: Антон Іздковський, Сергій Бардадим, Василь Бойко, Федор Тютчев, одесити: Герман Бланк, Казимир Піонтковський, Михайло Малхасов, Віктор Садовський, Степан Синиця, миколаївці: Олександр Сердюк (Шульц), Михайло Печений, Михайло Денисов та інші. У 1929 році команду підсилив Михайло Товаровський, який перейшов з команди "Желдор" – багаторазового чемпіона м. Києва. В середині 30-х М. Товаровський став хорошим тренером київського "Динамо" [22]. Першим 50 голів у ворота суперників забив знаменитий динамівський правий інсайд 30-40 років Віктор Шиловський.

На початку ХХ-го століття Волинь входила до складу Російської імперії, футбольного життя в цей час тут не існувало [5]. З 1914 по 1920 роки Волинь була у вирі першої світової, а потім – радянсько-польської війни, після яких долучена до Польщі. У першості Польщі в 1922 році взяла участь футбольна команда ВКС Рівне, переможець регіональних змагань. Серед з чотирьох учасників класу "А" Люблінської округи рівненці зайняли друге місце [5].

У різних містах Волині в 1923 році відбулися відбіркові турніри, у яких перемогли команди військових клубів спортових (ВКС) Луцька, Ковеля та Володимира-Волинського, які пізніше у змаганнях з командами Любліна й Замосця визначали переможця класу "Б". До класу "А" увійшла ковельська команда, яка там виступала до 1928 року [5].

На зібранні представників 14 клубів Волинського воєводства у 1928 році прийнято рішення про створення Волинської Округової Спілки Пілки Ножної (ВОСПН), переможцями якої були: "Сокіл" Рівне (1929, 1930), ВКС Рівне (1931, 1936), "Гасмонея" Рівне (1932-1933), ПКС Луцьк (1934, 1935). З 1937/1938 років змагання проводяться під патронатом Волинської Регіональної Ліги. Переможці: "Стрілець" Янова Долина, ПКС Луцьк (1938, 1939 рр.). Найвище досягнення тих часів – "ПКС" Луцьк посіло 4-те місце у відбіркових змаганнях до Державної Ліги Польщі [5].

У Донбасі, 1901 р., в Дружківці вперше дізналися про футбол, де грали у нього в Торецькому селищі французькі, німецькі, польські, бельгійські спеціалісти; у 1902 році поблизу Маріупольського торгового порту існував футбольний майданчик; в Юзівці у 1903 році збудували стадіон з невеликими трибунами [4].

Перші футбольні команди створюються в 1908 році у Луганську, Алчевську; у 1909 році команда КМТ у Краматорську. Перший матч на справжньому стадіоні між місцевими футболістами й іноземцями відбувся у 1910 році в м. Дружківка. Міжміські товариські матчі започатковано з 1911 року, футбол присутній у Маріуполі, Юзівці, Бахматі, Слов'янську, Кадіївці, Констянтинівці, Дружківці, Горлівці, Єнакієво. Футболісти Юзівки перемогли у Чемпіонаті Півдня Росії у 1915 році [4].

На Луганщині футбол з'явився у 1908 році, коли створене "Товариство розумних розваг" на заводі Гартамна, яке проводило освітню роботу [20]. Викладач гімнастики в училищі при заводі, чех Генріх Држевіковський, привіз із Праги футбольний м'яч. Створено футбольну команду, що тренувалася на пустирі. Ігри проводили біля Сінного базару – тепер це центр міста, площа Героїв Великої

У 1933 році в збірній СРСР на провідних ролях – харків'яни А. Бабкін, К. Фомін, І. Привалов. У 1935 році команда м. Харкова була 3-ю в чемпіонаті СРСР [27].

У Черкаському краї футбол зародився на початку ХХ ст. завдяки іноземним спеціалістам залізниці, студентам, які приїздили на вакації з інших міст, місцевим гімназістам, товариству "Сокіл" [23].

Футбол у Черкасах набув масового характеру у 1905 році. Перша команда залізничної молоді створена у Смілі 1908 року Т. М. Медведєвим [23]. Одним зі зачинателів футболу, який майже 10 років життя віддав цій пристрасті, грав за збірні Умані, Жмеринки, Кам'янця-Подільського, був відомий письменник Ю. К. Смолич, [23]. Сильна команда 20-х років м. Черкаси очолювана ветераном Ф. А. Якутовичем, у складі – Н. Дунаєвський, Ю. Гринаковський, М. Меламед, В. Борзяк, П. Канівський, В. Шинкаренко, М. Тупіцин, брати Толстих, М. Шуба, О. Лавришин, С. Бергавінов. В Умані у 1923 році товариством "Олімп" відкрито стадіон. У містах Черкащини футбольні клуби створювалися при гуртках профспілкових клубів [23].

Результати опитувань. На запитання: "В яких роках у Львові почали грати у футбол?" правильно відповіли – 6,67 % респондентів ГТ і 46,67 % респондентів ГС. Серед перших пропагандистів футболу у Львові ГТ не назвала нікого; 13,33 % ГС назвала товариство "Сокіл", 6,67 % ГС назвали інженера Недзельського. Ніхто з респондентів не вказав першого у Львові видавця правил гри у футбол і в якому році це відбулося. Лише 13,33 % ГС відповіли, що вперше українською мовою видав правила гри у футбол Володимир Лаврівський у 1894 році.

Дату проведення першого офіційного матчу у Львові – 14 липня 1894 року – вказали 56,67 % ГТ, і 70 % ГС; на місце його проведення – стадіон у Стрийському парку – вказали 40 % ГТ і 70 % ГС.

Серед відомих діячів футболу на Львівщині початку 20-го століття 6,67 % ГС назвали інженера Недзельського і К. Солтинського – засновника клубу "Слава". Серед ГТ 33,33 % вказали діячів львівського футболу пізніших часів, другої третини 20-го століття.

На питання: "Коли у Львові створено перші футбольні клуби?" 16,67 % ГТ і 10 % ГС вказали на початок ХХ-го століття. Серед ГС 13,33 %, зазначили 1903 рік, коли було засновано футбольний клуб "Слава", також 36,67 % студентів вказали на 1982 рік, коли розпочали тренування футболісти команди вчителів "Сокіл".

Про те, що офіційно чемпіонат міста Львова з футболу проводиться з 1906 року знає 10 % ГС. Також 13,3 % ГТ і 10 % ГС вказали на початок ХХ-го століття. Назви футбольних команд, які існували на Львівщині до другої світової війни, вказали 53,33 % ГТ і 43,33 % ГС, проте, дати їх заснування ніхто не зазначив.

Про спортивні досягнення кращих футбольних команд Львівщини до другої світової війни знали 26,67 % ГТ, згадавши про багаторазового (чотириразового) чемпіона Польщі, команду "Погонь", а також, 13,33 % респондентів ГТ назвали команду "Україна" – багаторазового переможця Львівської окружної ліги. У ГС правильно відповіло 6,67 %. Найтитолованішу українську команду м. Львова, що існувала до другої світової війни, – команду "Україна" – назвали 30 % респондентів ГТ і 6,67 % ГС; 26,67 % ГТ і 6,67 % ГС назвали гравців команди – Карла й Івана Мікльошів, Олександра Скоценя, Юрія Зубача.

Футбольні стадіони, що існували у Львові до другої світової війни, зокрема – стадіони команди "Чарні" та "Погонь" на вулиці Стрийській, де збудовано споруду, в якій розмістилася податкова інспекція Львівщини, назвали 26,67 % ГТ. Колишній стадіон "Велетень" у Стрийському парку назвали 20 % ГС, і теперішній стадіон "Скіф" – 16,67 % ГС.

З-поміж відомих футболістів і тренерів Львівщини першої половини 20-го століття 26,67 % ГТ назвали Карла Мікльоша, Олександра Скоценка, Юрія Зубача і зазначили, що вони були гравцями команди "Україна" та команди "Спартак" м. Львів (К. Мікльош, Ю. Зубач). Серед ГС 6,67 % назвали Олександра Скоценка.

Футболістів, які змагалися у Львові в часи другої світової війни – Івана Мікльоша, Олександра Скоценка, Юрія Зубача – вказали 10 % ГТ, серед студентів ніхто не знав відповіді на це питання. Ніхто з респондентів не назвав футболістів Львівщини, що загинули у часи 1-ої та 2-ої світових воєн.

Прізвища львівських футболістів, які, рятуючись від репресій НКВС, вирушили на чужину і там прославляля український футбол назвали 23,33 % ГТ і 6,67 % ГС.

Назвали команди повоєнного періоду до 1960 року ("Спартак" Львів, "Нафтовик" Дрогобич, "СКВО" Львів) 30 % ГТ і 10 % ГС, також 20 % ГТ вказали прізвища гравців. У якому році створено технікум фізичної культури у Львові, кафедру футболу у Львівському інституті фізичної культури правильно вказали 36,67 % ГТ і 26,67 % ГС.

Правильно вказали рік створення команди "Карпати" Львів 93,33 % ГТ і 80 % ГС; 66,67 % ГТ і 40 % ГС назвали 8-12 гравців першого складу команди, 20 % ГТ назвали всіх гравців першого складу "Карпат"; 83,33 % ГТ і 43,33 % ГС правильно вказали найвищі спортивні досягнення команди "Карпати" Львів у 70-80-х роках – здобутий Кубок СРСР 1969 року, четверте місце у чемпіонаті СРСР 1976 року (весна, осінь), участь команди у змаганнях вищої ліги СРСР.

Назвали 17 прізвищ найтитулованіших футболістів "Карпат" 1963 – 1981 років, серед яких – Ігор Кульчицький, Юрій Сусла, Олександр Філяєв, Юрій Басалик, Воло-

димир Валіонта, Віктор Асланян, Петро Данильчук, Анатолій Крощенко, Богдан Грещак, Володимир Данилюк, Ростислав Поточняк, Лев Броварський, Янош Габовда, Геннадій Ліхачов, Володимир Булгаков, Едвард Козинкевич, Ярослав Кікоть, Степан Юрчишин – 86,67 % респондентів ГТ і 33,33 % ГС, які назвали менше прізвищ. Респонденти ГТ – 93,33 % і ГС – 23,33 % назвали серед тренерів "Карпат" 1963 – 1981 років прізвище Ернеста Юста, 30,0 % ГТ назвали Юрія Суслу, 20,0 % ГТ назвали Олега Жукова, Євгена Горянського, Миколу Дементьєва, Євгена Лемешко, Бориса Рассихіна, Богдана Грещака, Іштвана Секеча, Ярослава Дмитрасевича.

Серед спортивних досягнень команди "СКА "Карпати" Львів 46,67 % ГТ 6,67 % ГС відзначили здобуте третє місце у першій лізі СРСР 1984, 1985 років; 66,67 % респондентів ГТ назвали кращих гравців команди СКА "Карпати" Львів, серед них – Ельхана Расулова, Івана Гамалія, Віктора Рафальчука, Ярослава Лендела, Володимира Кухлевського, Юрія Дубровного, а також, тренерів – Володимира Булгакова, Миколу Самаріна, Іштвана Секеча, Андрія Карімова, Йосипа Фалеса.

Правильно зазначили рік відродження команди "Карпати" Львів (1989 р.) – 73,33 % ГТ і 16,67 % ГС.

Правильно назвали кращі результати "Карпат" з 1990 року (здобуте 3-тє місце у чемпіонаті України в 1998 році та участь у фінальних матчах Кубка України в 1993 та 1999 роках) 70 % ГТ і 36,67 % ГС.

Назвали відомих гравців "Карпат" 1989 – 2000 років, зокрема – Степана Юрчишина, Романа Лабу, Віктора Рафальчука, Богдана Стронціцького, Василя Леськіва, Богдана Бандуру, Анатолія Мушинку, Володимира Шарана, Василя Кардаша, Андрія Гусіна, Андрія Покладка, Володимира Різника, Олександра Чижевського, Романа Дер-

кача, Руслана Забранського, Юрія Беньо, Любомира Вовчука, Володимира Микитина, Сергія Мізіна, Олександра Паляницю, Івана Гецька, Сергія Ковальця, а також відомих гравців "Карпат" 2001 – 2009 років (серед яких Ігор Лучкевич, Любомир Вовчук, Василь Швед, Юрій Беньо, Тарас Кабанов, Сергій Мізін, Микола Іщенко, Андрій Тлумак, Роман Толочко, Ігор Худоб'як, Василь Кобін, Сергій Кузнецов та інших) – 66,67 % ГТ і 50 % ГС. Усіх тренерів команди "Карпати" Львів, ФК "Львів" у Незалежній Україні назвали 83,33 % ГТ і 30 % ГС.

Відомих львівських арбітрів, зокрема Романа Газду, Володимира Ханенка, Михайла Кусеня, Ярослава Чекаса, Ярослава Грисьо, Михайла Сидора, Ярослава Лемеха, Романа Заня, Юрія Дерев'янка, Андрія Шандора, Едуарда та Андрія Валенків, Юрія Можаровського, Юрія Кравченка, Віталія Пономарьова, Юрія Грисьо назвали 86,67 % ГТ і 36,67 % ГС.

Лише 10 % ГТ і 13,33 % ГС зазначили, коли зародився футбол у різних регіонах України, зокрема, на Закарпатті, у містах Харкові й Одесі; також, 43,33 % ГТ і 10 % ГС назвали відомі футбольні команди першої половини ХХ-го століття з різних регіонів сучасної України – зокрема, команди "Динамо" Київ, "Стахановець", "Шахтар" Донецьк, "Штурм" Харків, "Залізничник" Київ, "Местран" Одеса, "Металіст" Харків, "Україна" Львів, "Русь" Ужгород. Ніхто з респондентів не назвав відомих футболістів України першої половини ХХ-го століття.

Назвали найвідоміші, найтитолованіші команди другої половини ХХ-го століття з різних областей України та республіки Крим, зокрема "Динамо" Київ, "Шахтар" Донецьк, "Зоря" Луганськ, "Дніпро" Дніпропетровськ, "Карпати" Львів, "Чорноморець" Одеса, "Металіст" Харків, "Таврія" Сімферополь 86,67 % ГТ і 50 % ГС.

Серед найвідоміших, найтитулованіших футболістів України другої половини двадцятого століття 86,67 % ГТ і 36,67 % ГС назвали Михайла Комана, Віктора Каневського, Юрія Войнова, Василя Турянчика, Андрія Бібу, Віктора Серебренникова, Володимира Соснихіна, Валерія Лобановського, Євгена Рудакова, Йозефа Сабо, Олега Базилевича, Анатолія Пузача, Віталія Хмельницького, Анатолія Кропценка, Валерія Поркуяна, Володимира Мунтяна, Анатолія Бишовця, Ігоря Кульчицького, Ростислава Поточняка, Едуарда Козинкевича, Володимира Трошкіна, Віталія Старухіна, Віктора Колотова, Олега Блохіна, Леоніда Буряка, Володимира Веремеєва, Володимира Безсонова, Андрія Баля, Віктора Чанова, Анатолія Дем'яненка, Ігоря Белановва, Олега Протасова, Генадія Литовченка, Олександра Заварова, Олексія Михайличенка, Василя Раца, Олега Лужного.

Серед найтитулованіших футболістів часів Незалежної України опитані 100 % ГТ і 90 % ГС назвали Андрія Шевченка, Олександра Шовковського, Олега Лужного, Віктора Леоненка, Сергія Реброва, Андрія Вороніна, Анатолія Тимощука, Юрія Максимова, Андрія Воробєя, Артема Мілевського, Дмитра Чигринського. З відомих футбольних тренерів в Україні респонденти назвали Валерія Лобанівського, Олега Базилевича, Йозефа Сабо, Мирона Маркевича, Леоніда Кучеревського, Леоніда Буряка, Миколу Павлова, Віктора Прокопенка, В'ячеслава Грозного. З відомих футбольних функціонерів в Україні опитані тренери назвали Григорія Суркіса, Рената Ахметова, Віктора Баннікова.

З-поміж найвищих досягнень українських футболістів на чемпіонатах світу всі респонденти відзначили участь збірної України у чвертьфінальному матчі 2006 року в Німеччині, серед європейських трофеїв усі тренери назвали завоювання донецьким "Шахтарем" Кубка УЄФА у 2009 році. Також, відзначили друге місце збірної СРСР на чемпіонаті Європи у 1988 році, здобуття Кубка володарів Кубків київським "Динамо" у 1975 і 1986 роках, Суперкубка в 1975 році.

Висновки

1. На етнічних українських землях футбольні команди зароджувалися вкінці XIX на початку XX століть у навчальних закладах, спортивних товариствах, на національному ґрунті, як збірні міст. Пізніше команди формувалися у клубах профспілок, підприємств, організацій, за рівнем кваліфікації футболістів. У 20-х – 30-х роках у містах України в різних лігах змагалися десятки дорослих і юнацьких футбольних команд.

2. У навчально-методичній літературі з футболу дуже скупо розкриті імена найвідоміших, найталановитіших українських футболістів, тренерів, діячів футболу з різних регіонів України першої половини 20-го століття. Необхідний подальший пошук, узагальнення та систематизація імен видатних футболістів України першої половини XX-го століття.

Належно не оцінено матеріально-технічне забезпечення футбольних і навколо футбольних структур українського футболу першої половини XX-го століття, причинно-наслідкові фактори впливу на розвиток футболу в регіонах у ті часи, на кількість команд у різних лігах, кількість змагань, спортивні досягнення.

3. Багато респондентів ГС і ГТ виявили знання про дату і місце проведення першого офіційного матчу у Львові (ГТ – 56,67 %, ГС – 70 %); час створення перших футбольних клубів у Львові – ГС – (10 % + 50 %); назви футбольних команд Львівщини до другої світової війни – ГТ – 53,33 % і ГС – 43,33 %; про спортивні досягнення кращих футбольних команд Львівщини до другої світової війни – ГТ – 40 %, команду "Україна", її гравців – ГТ, відповідно – 30 % і 26,67 %; футбольні стадіони, що існували у Львові до другої світової війни – ГТ – 26,67 %, ГС – 36,67 %; відомих футболістів, тренерів Львівщини першої

половини ХХ-го століття – ГТ – 26,67 %; львівських футболістів, які, рятуючись від репресій НКВС, вирушили на чужину – ГТ – 23,33 %; львівські команди повоєнного періоду до 1960 року ГТ – 30 %.

Також, про те, в якому році створено технікум фізичної культури у Львові – ГТ – 36,67 % і ГС – 26,67 %; про рік створення команди "Карпати" Львів 93,33 % ГТ і 80 % ГС; гравців першого складу команди "Карпати" Львів 86,67 % ГТ і 40 % ГС; найвищі спортивні досягнення команди "Карпати" Львів у 70 – 80-х роках – 83,33 % ГТ, 43,33 % ГС; найтитулованіших футболістів "Карпат" 1963 – 1981 років – 86,67 % ГТ і 33,33 % ГС; тренерів "Карпат" 1963 – 1981 років – ГТ – 93,33 %, ГС – 23,33 %; спортивні досягнення команди СКА "Карпати" Львів – 46,67 % ГТ, гравців команди – 66,67 %; рік відродження команди "Карпати" Львів – 73,33 % ГТ; кращі результати "Карпат" з 1990 року – 70 % ГТ і 36,67 % ГС; відомих гравців "Карпат" часів незалежного чемпіонату – 83,33 % ГТ і 50 % ГС; відомих львівських арбітрів – 86,67 % ГТ і 36,67 % ГС; відомі футбольні команди першої половини ХХ-го століття з різних регіонів сучасної України – 43,33 % ГТ; найтитулованіші команди другої половини ХХ-го століття з різних областей України – 86,67 % ГТ і 50 % ГС; найвідоміших, найтитулованіших футболістів України другої половини двадцятого століття 86,67 % ГТ і 36,67 % ГС; найтитулованіших футболістів часів Незалежної України: 100 % ГТ і 90 % ГС; відомих футбольних тренерів, функціонерів; найвищі досягнення українських футболістів 100 % ГТ і ГС.

4. Мало респондентів ГС і ГТ виявили знання про те, у яких роках у Львові почали грати у футбол – ГТ – 6,67 %; про перших пропагандистів футболу у Львові ГТ – 0, ГС – 13,33 % і 6,67 %; перших видавців футбольних правил гри у Львові – ГТ – 0; ГС – 13,33 %; про відомих дія-

чів футболу на Львівщині початку ХХ-го століття ГС – 6,67 %, ГТ – 0; створені перші львівські футбольні клуби – ГТ – 16,67 %; рік офіційного проведення першого чемпіонату міста Львова з футболу – ГТ – 0, ГС – 10 %; спортивні досягнення кращих футбольних команд Львівщини до другої світової війни – ГС – 6,67 %, команду "Україна", її гравців – ГС – 6,67 %; відомих футболістів і тренерів Львівщини першої половини ХХ-го століття – ГС – 6,67 %; футболістів, які змагалися у Львові в часи другої світової війни ГТ – 10 %, ГС – 0; футболістів Львівщини, що загинули у часи 1-ої та 2-ої світових воєн ГС і ГТ – 0; львівських футболістів, які, рятуючись від репресій НКВС, покинули батьківщину – ГС – 6,67 %.

Коли зародився футбол у різних регіонах України – 10 % ГТ і 13,33 % ГС; відомі футбольні команди першої половини ХХ-го століття з різних регіонів сучасної України – 10 % ГС. Про львівські команди повоєнного періоду до 1960 року – ГС – 10 %; спортивні досягнення команди СКА "Карпати" Львів, гравців команди – 6,67 % ГС.

5. У навчальних модулях з історії львівського, українського футболу для студентів, на курсах підвищення кваліфікації тренерів потрібно розширити і поглибити викладання вказаних тем.

Список використаної літератури

1. *Коломієць А.* Перші стадіони України. Перші кроки футболу України / Анатолій Коломієць, Володимир Баняс // Український футбол. – 2009. – 17 вересня (№ 136). – С. 4.

2. *Бучацький О.* Згадуючи голі Леня Скоценя / Бучацький Омелян // Спортивне товариство "Україна" (Львів). До 80-річчя заснування: альманах / [Ред. кол. И. Лось та ін.] – Л. : Світ, 1991. – С. 20-21.

3. *Гаджега В. М.* Історія футболу на Закарпатті / Гаджега В. М. // Футбол в Україні. Витоки, традиції, перспективи : матеріали наук. конф., присв. 110-річчю укр. Футболу. – Л. – К. : Техн. ком. Федерації футболу України, 2004. – С. 26 – 41.

4. *Гальченко О. М.* Зародження та початковий розвиток футболу в Донбасі / Гальченко О. М. // Футбол в Україні. Витоки, традиції, перспективи : матеріали наук. конф., присв. 110-річчю укр. футболу. – Л. – К. : Техн. ком. Федерації футболу України, 2004. – С. 41 – 46.

5. *Грудняк С.* Коротка історія Волинського футболу / Грудняк С. // Футбол в Україні. Витоки, традиції, перспективи : матеріали наук. конф., присв. 110-річчю укр. Футболу. – Л. – К. : Техн. ком. Федерації футболу України, 2004. – С. 110 – 118.

6. *Зубалій М. Д.* Першоджерела українського футболу / Зубалій М. Д. // Футбол в Україні. Витоки, традиції, перспективи : матеріали наук. конф., присв. 110-річчю укр. футболу. – Л. – К. : Техн. ком. Федерації футболу України, 2004. – С. 11 – 20.

7. *Кобрин Б.* Львівське коріння українського футболу / Богдан Кобрин, Юрій Михалюк. – Л. : Піраміда, 2005. – 72 с., іл. – ISBN 966-8522-34-6.

8. *Коверко Б. І.* Сокільський і січовий гімнастичний рух у Галичині на початку 20-го століття / Коверко Б. І. // Традиції фізичної культури в Україні : зб. наук. статей / заг. ред. Кириленко С. В., Старкова В. А., Цьося А. В. – К : ІЗМН, 1997. – С. 62-74.

9. *Кульчицький І.* "Карпати": рік за роком / Ігор Кульчицький, Юрій Назаркевич – Л. : Гал. видавн. Спілка, 2003. – 231 с. – ISBN 966-7893-31-6.

10. *Лисенчук Г. А.* Зародження футболу на Харківщині / Лисенчук Г. А., Шаленко В. В., Бойченко Б. Ф. //

Футбол в Україні. Витоки, традиції, перспективи : матеріали наук. конф., присв. 110-річчю укр. футболу. – Л. – К. : Техн. ком. Федерації футболу України, 2004. – С. 87 – 92.

11. *Мелех Р. Б.* Початок літопису українського футболу / Мелех Р. Б. // Футбол в Україні. Витоки, традиції, перспективи : матеріали наук. конф., присв. 110-річчю укр. футболу. – Л. – К. : Техн. ком. Федерації футболу України, 2004. – С. 21 – 25.

12. *Миронов И. В.* Футбол в Николаеве: из старых записок / Миронов И. В. // Футбол в Україні. Витоки, традиції, перспективи : матеріали наук. конф., присв. 110-річчю укр. футболу. – Л. – К. : Техн. ком. Федерації футболу України, 2004. – С. 79 – 86.

13. *Михалюк Ю.* Історія львівського футболу / Михалюк Ю., Мелех Р., Назаркевич Ю. – Л. : Гал. видавн. спілка, 1999. – 160 с. – ISBN 966-7162-03-6.

14. *Михалюк Ю.* Український слід на світових мундіалях / Юрій Михалюк, Богдан Кобрин. – Л. : Піраміда, 2004. – 108 с., іл. – ISBN 978-966-441-009-7.

15. *Михалюк Ю.* Таємниці львівського футболу / Юрій Михалюк. – Л. : Піраміда, 2004. – Кн. 1. – 192 с., іл. – ISBN 966-8522-18-4.

16. *Михалюк Ю.* Секція футболу (копаного м'яча) / Михалюк Юрій, Яремко Іван // Спортивне товариство "Україна" (Львів). До 80-річчя заснування: альманах / [Ред. кол. Й. Лось та ін.] – Л. : Світ, 1991. – С. 26.

17. *Мужичок В. О.* Розвиток українського футболу на Буковині до II світової війни / Мужичок В. О., Ведмеденко Б. Ф., Марчук В. О. // Футбол в Україні. Витоки, традиції, перспективи : матеріали наук. конф., присв. 110-річчю укр. футболу. – Л. – К. : Техн. ком. Федерації футболу України, 2004. – С. 93 – 109.

18. *Парійчук І. В.* Футбольна тематика на шпальтах спортивної періодики Галичини 20-30 років ХХ ст. / Парійчук І. В. // Футбол в Україні. Витоки, традиції, перспективи : матеріали наук. конф., присв. 110-річчю укр. футболу. – Л. – К. : Техн. ком. Федерації футболу України, 2004. – С. 61 – 73.

19. *Пилипчук П.* Футбольні постаті Львова / Пилипчук Павло. – Л. : Гал. видавн. спілка, 2008. – 160 с. – ISBN 966-7893-31-6.

20. *Скомороха Т.* Из истории зарождения футбола на Луганщине (1908-1935 гг.) / Скомороха Т. // Футбол в Україні. Витоки, традиції, перспективи : матеріали наук. конф., присв. 110-річчю укр. футболу. – Л. – К. : Техн. ком. Федерації футболу України, 2004. – С. 74 – 78.

21. *Соломонко В. В.* Футбол: [підручн. для студ. вищ. учб. закл. фіз вих. і спорту] / Соломонко В. В., Лисенчук Г. А., Соломонко О. В. – 2-ге вид., випр. і допов. – К. : Олімпійська література, 2005. – С. 8 – 21. – ISBN 966-7133-76-1.

22. *Старков В.* До початкової історії футбольної команди київського "Динамо" / Старков В. // Футбол в Україні. Витоки, традиції, перспективи : матеріали наук. конф., присв. 110-річчю укр. футболу. – Л. – К. : Техн. ком. Федерації футболу України, 2004. – С. 119 – 128.

23. *Страшевич В. Б.* Футбол Черкаського краю / Страшевич В. Б. // Футбол в Україні. Витоки, традиції, перспективи : матеріали наук. конф., присв. 110-річчю укр. футболу. – Л. – К. : Техн. ком. Федерації футболу України, 2004. – С. 49 – 60.

24. *Твардовський О.* СТ "Україна" – ціла епоха / Твардовський Омелян // Спортивне товариство "Україна" (Львів). До 80-річчя заснування: альманах / [Ред. кол. Й. Лось та ін.] – Л. : Світ, 1991. – С. 11-13.

25. *Фалес Й. Г.* Розвиток футболу на Львівщині з часів зародження до 1914 року / Фалес Й. Г., Чорнобай І. М., Борейко В. І. // Футбол в Україні. Витоки, традиції, перспективи : матеріали наук. конф., присв. 110-річчю укр. футболу. – Л. – К. : Техн. ком. Федерації футболу України, 2004. – С. 179 – 186.

26. *Фалес Й. Г.* Розвиток футболу на Львівщині та в інших містах Західної України в 1914 – 1941 роках / Фалес Й. Г., Чорнобай І. М., Борейко В. І. // Футбол в Україні. Витоки, традиції, перспективи : матеріали наук. конф., присв. 110-річчю укр. футболу. – Л. – К. : Техн. ком. Федерації футболу України, 2004. – С. 140 – 146.

27. *Шаленко В. В.* Футбол на Харьковщині / Шаленко В. В. // Футбол в Україні. Витоки, традиції, перспективи : матеріали наук. конф., присв. 110-річчю укр. футболу. – Л. – К. : Техн. ком. Федерації футболу України, 2004. – С. 186 – 199.

28. *Якимущин І. Д.* Розвиток футболу в регіонах, спортивних товариствах та клубах Західної України / Якимущин І. Д., Соломонко В. В. // Футбол в Україні. Витоки, традиції, перспективи : матеріали наук. конф., присв. 110-річчю укр. футболу. – Л. – К. : Техн. ком. Федерації футболу України, 2004. – С. 225 – 232.

29. *Яремко І. Я.* Хронологія матчів збірних команд у Львові / Яремко І. Я. // Футбол в Україні. Витоки, традиції, перспективи : матеріали наук. конф., присв. 110-річчю укр. футболу. – Л. – К. : Техн. ком. Федерації футболу України, 2004. – С. 219-225.

**TRAINERS' AND STUDENTS' KNOWLEDGE
ABOUT THE HISTORY OF L'VIV,
UKRAINIAN FOOTBALL**

Chornobay I. M.

L'viv State University of Physical Culture

Abstract. The data of literary sources on the history of L'viv, Ukrainian football have been analysed in the article. The results of the questionnaire on the knowledge about the history of L'viv, Ukrainian football conducted among students specializing in football and trainers of L'viv child and youth teams have been reviewed. Recommendations on teaching students and trainers about the history of L'viv, Ukrainian football have been given in the article.

Key words: knowledge, trainers, students, history, development of football, first commands, clubs, competitions, footballers, figures, Lvov, Ukraine.